

Doba ledová

Pokus o rekonstrukci pražské cesty Adolfa Opela a Ingeborg Bachmannové

ANNE LUNGOVÁ

V lednu 1964 byla v hlavním městě Československa třeskutá zima. Dva mladí rakouští intelektuálové, spisovatel a publicista Adolf Opel a básnířka Ingeborg Bachmannová, cestovali 16. ledna z Berlína do Prahy vlakem, protože den předtím se jim za sněhu a mrazu do cíle nepodařilo dojet autem.¹

Stejně mrazivé jako počasí v Praze byly i politické poměry v Československu. Devatenáct let po vítězství nad hitlerovským Německem, jedenáct let po Stalinově smrti a tři roky po stavbě Berlínské zdi se příkop mezi vítěznými mocnostmi nepřekonatelně prohloubil. Chruščov přes svou kritiku stalinského kultu a přes krátké období tání pokračoval v dosavadní politice komunistické strany SSSR.

Západní politice dominovala v letech 1953–1957 Eisenhowerova doktrína, opravňující tehdejšího amerického prezidenta použít veškeré dostupné prostředky k likvidaci komunismu a bránit se před ohrožením ze strany Sovětského svazu. Ideologická polarizace velmocí vyústila do studené války, která dosáhla předčasného vrcholu během karibské krize v říjnu 1962. Když nový americký prezident

J. F. Kennedy, nedlouho po vyřešení kubánského konfliktu, vystoupil dne 26. června 1963 na balkon západoberské radnice u příležitosti 15. výročí berlínského leteckého mostu a jásajícím davům německy oznámil *Ich bin ein Berliner* (Jsem Berličan), vzbudilo to na Západě naději na možnost sblížení s Východem. O pět měsíců později však bylo toto očekávání vystřídáno smutkem, když se stal obětí atentátu, který na něj byl spáchán během volební kampaně v texaském Dallasu.

Tajné a bezpečnostní služby všech světových mocností operovaly agresivně jak ve vnitřních záležitostech, tak za hranicemi. Ředitel FBI John Edgar Hoover stál v letech 1956–1971 v čele tajného kontrašpionážního programu CoIntelPro (Counter Intelligence Program), jehož účelem bylo mimo jiné sledování, potlačování a perzekuce

předních občanských aktivistů, politicky činných organizátorů nejrůznějších opozičních akcí a osob podezřelých z příklonu ke komunismu.²

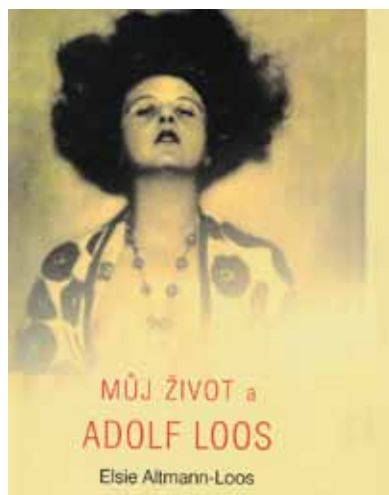
Západoněmecká civilní kontrarozvědka (Bundesamt für Verfassungsschutz, Spolkový úřad na ochranu ústavy) nebyla jen několik let po skončení druhé světové války odříznuta od nacistické minulosti. Spolkový kancléř Konrad Adenauer musel v září 1963 přiznat, že tento úřad zaměstnával celou řadu úředníků, kteří byli v minulosti vysokými činiteli složek SS, SD nebo Gestapa. Spolkoví ochránci ústavy dlouhá léta bez zábran kontrolovali poštovní a telefonní styk mnoha (i veřejně známých) západoněmeckých občanů, v těsné spolupráci se západními spojenci.³

Pro Československo znamenal komunistický puč v únoru 1948, že pou-

1 Některé podrobnosti ze dvou cest do Prahy popsal Adolf Opel v knize „*Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...*“. *Auf Reisen mit Ingeborg Bachmann*. Langen Müller, München 2001; příjezd do Prahy na s. 34–36. Oba zde byli poprvé. Podle měření meteorologické stanice v pražském Klementinu se teploty během jejich první pražské cesty pohybovaly mezi -3 °C a -17 °C. Při rozhovoru v červenci 2014 ve Vidni mi Adolf Opel tehdejší pobyt v Praze detailně vylíčil. Potvrdil také, že ani on, ani Ingeborg Bachmannová neměli podezření, že by byli sledováni tajnou policií, protože se do Prahy vypravili jako běžní turisté.

2 V roce 1971 byly v rámci činnosti vyšetřovací komise (tzv. Church-Committee) zveřejněny tehdy přísně tajné dokumenty, které whistbloweri zcizili ve filadelfském úřadu FBI jako důkazní materiál. Jejich zásluhou mohly být odhaleny operace FBI proti opozičnímu hnutí, jejichž účelem bylo vyřadit politické oponenty a zničit jejich reputaci. Mezi dokumenty byly například důkazy o vyděračských metodách, které FBI používala proti Martinu Lutherovi Kingovi, jenž byl od podzimu 1963 až do své násilné smrti v roce 1968 pod stálou policejní kontrolou (a to navzdory tomu, že 14. října 1964 obdržel Nobelovu cenu míru).

3 FOSCHEPOTH, Josef: *Überwachtes Deutschland. Post- und Telefonüberwachung in der alten Bundesrepublik*. 4. vyd. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2014, s. 119–141. Indiskrecí vyšlo najevo, že Spolkový úřad na ochranu ústavy bez zákonného podkladu pod pláštíkem krytí západními spojenci v masovém měřítku odposlouchává telefony a cenzuruje korepondenci. Tzv. odposlechová aféra (Abhöraffaire) sice přispěla k ukončení Adenauerovy éry, avšak neukončila sledování; roku 1968 byla připravena cesta pro trvalou, zákonně podloženou kontrolu poštovního a telefonního styku v NSR.

Vzpomínky Adolfa Opela na Ingeborg Bachmannovou (2001) a kniha Elsie Altmannové-Loosové, kterou Adolf Opel připravil k vydání (2014) Foto: archiv autorky

■ Adolf Opel

Narozen 12. června 1935 ve Vídni. Rakouský spisovatel, kulturní publicista, dramatik, editor, scenárista, režisér, prof. h. c., člen Rakouského PEN klubu. Žije ve Vídni.

Vystudoval psychologii, literární, divadelní a filmovou vědu na Univerzitě Vídeň a Státní univerzitě v Iowě (USA). Pracoval jako novinář (v deníku *Neues Österreich*), kulturní kritik a rozhlasový autor (pořady pro veřejnoprávní rakouskou stanici ORF). Režiroval mnoho dokumentárních filmů o osobnostech rakouského veřejného a kulturního života, mj. o Otto von Habsburgovi, Viktoru Emilu Franklovi, Hansi Weigelovi a Simonu Wiesenthalovi. V časopise *Zwischenwelt. Zeitschrift für Kultur des Exils und des Widerstands* (2014, roč. 31, č. 2–3) uveřejnil vzpomínku na své přátelství s českým hercem Hugo Haasem (1901–1968), žijícím po roce 1961 ve Vídni.

Zabýval se životem a dílem lvovského rodáka, spisovatele Leopolda Sacher-Masocha (1836–1895), syna stejnojmenného otce, jenž byl pražským policejním velitelem v letech 1849–1854. O Sacherově manželství s Angelikou Aurorou Rümelovou napsal knihu *Wanda und Leopold von Sacher-Masoch: Szenen einer Ehe. Eine kontroverste Biographie* (1996). V nových vydáních (1989, 2013) uveřejnil Sacherovy haličské povídky s židovskou tematikou, které předtím na dlouhou dobu upadly v zapomnění (*Der Judenraphael: Geschichten aus Galizien*; „*Der Dalles des roten Pfeffermanns*“: *Ghetto- und Judengeschichten aus Galizien*).

Je editorem písemného díla brněnského rodáka, významného architekta Adolfa Loose (1870–1933): v novém vydání připravil mimo jiné jeho knihy *Ins Leere gesprochen* (1981, česky vyšlo v roce 2001 a 2014 jako *Řeči do prázdná*) a *Trotzdem* (1997), ale i souborné vydání jeho díla v roce 2010. Vydal též vzpomínky architektovy manželky Liny Loosové *Das Buch ohne Titel* (2013) a Elsie Altmannové-Loosové *Mein Leben mit Adolf Loos* (2013, česky vyšlo v roce 2014 jako *Můj život a Adolf Loos*).

S Ingeborg Bachmannovou se seznámil počátkem ledna 1964 v Berlíně. Po dvou cestách do Prahy v lednu a únoru 1964 spolu týž rok podnikli výpravu do Řecka a Egypta. Jejich milostný vztah trval až do roku 1967. O společných cestách napsal dvě knihy: *Ingeborg Bachmann in Ägypten: „Landschaft, für die Augen gemacht sind“* (1996) a „*Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...*“: *Auf Reisen mit Ingeborg Bachmann* (2001).

Adolf Opel v roce 1964

Foto: archiv Adolfa Opela

hých deset let od mnichovské dohody znovu ztratilo životaschopnost jako suverénní stát. Přejmenování republiky na „socialistickou“ v roce 1960 mělo zahájit novou éru komunistického státu. Prezident v letech 1957–1968 a současně generální tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný se však nevyrovnal ani se zločiny stalinismu, ani se zhor-

šující se ekonomickou situací. Až pod tlakem Moskvy byly v Československu po roce 1956 a 1961 zaváděny částečné reformy, které mimo jiné uvolnily přísná omezení týkající se cestování jeho občanů za hranice, ale i cest cizinců do republiky.⁴ Politické vedení začalo v druhé polovině 60. let aktivně podporovat turismus směřující do země,

aby vyrovnalo nedostatek zahraniční měny. Tzv. devizovým (vízovým) turistům, tedy osobám z kapitalistických zemí, bylo na požádání vystavováno vízum. Pro československou tajnou policii se tímto „pootevřením“ nabízela možnost opatřovat si ve větší míře informace o aktivitách západních občanů.⁵ Pro západní umělce a vědce

4 RYCHLÍK, Jan: *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989.* ÚSD AV ČR, Praha 2007, s. 53–64, 65–79. Občané ČSSR měli být izolováni od zbytku světa a v tomto smyslu byla koncipována i pasová a vízová politika. Teprve od roku 1963 byly změněny příslušné předpisy, takže cestování, nejprve jen do socialistických zemí, později i na Západ, bylo jednodušší.

5 K tomu KOUDELKA, František: *Státní bezpečnost 1954–1968. (Základní údaje).* ÚSD AV ČR, Praha 1993, s. 94–101. V polovině 60. let

to byla vítaná příležitost k rozvinutí mezinárodních kulturních styků, které by – na pozadí stagnující politické situace (až do roku 1973 nebyly mezi ČSSR a NSR navázány oficiální diplomatické styky) – přispěly k uvolnění napjatých vztahů.

Zásluhou liberalizace kultury, která se naplno rozvinula v roce 1963,⁶ se zahraniční kulturní činitelé dostávali do Československa a naopak českoslovenští umělci byli zváni do zemí západní Evropy. Klíčová role v tomto procesu připadla uměleckým svazům, literárním společnostem a nakladatelstvím; v komunistické střední Evropě však tyto instituce podléhaly široké kontrole státní moci.

Také spisovatel a publicista Adolf Opel požádal Rakouskou společnost pro literaturu (Österreichische Gesellschaft für Literatur) o zprostředkování československého víza. Ta jeho žádost postoupila na příslušná místa do Prahy.⁷ Když se Ingeborg Bachmannová rozhodla Adolfa Opela na jeho cestě do Prahy doprovázet, opatřila si u stálého zastoupení NDR v Západním Berlíně během jednoho dne tranzitní vízum a zajistila si i potřebné vízum pro ČSSR.⁸ Poté, co se ukázalo, že cesta červeným volkswagenem („broukem“)

Ingeborg Bachmannové po zledovatělých silnicích by byla velmi nebezpečná, prokázal východoněmecký pohraničník nevšední porozumění; razítko, které znehodnotovalo vízum, škrtl a tak jim umožnil průjezd přes NDR i další den. Tež na telegram, odeslaný narychlo zahraničnímu oddělení Svazu čs. spisovatelů – že namísto jednolůžkového pokoje v hotelu Alcron

bude potřeba dvoulůžkový – dostal Adolf Opel kladnou odpověď.⁹

Luxusně vybavený hotel Alcron ve Štěpánské ulici v centru Prahy byl vyhrazen devizovým turistům. Aby mohla hosty lépe sledovat, pronajala si Státní bezpečnost volné prostory přímo vedle hotelu a naproti němu. Pověřená jednotka monitorovala vše, co se v hotelu a před ním odehrává.¹⁰

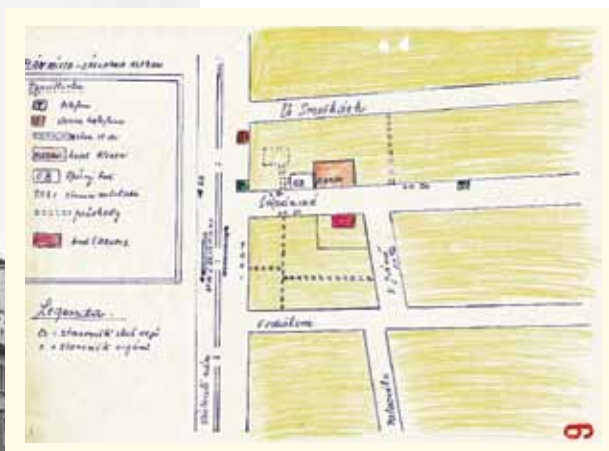
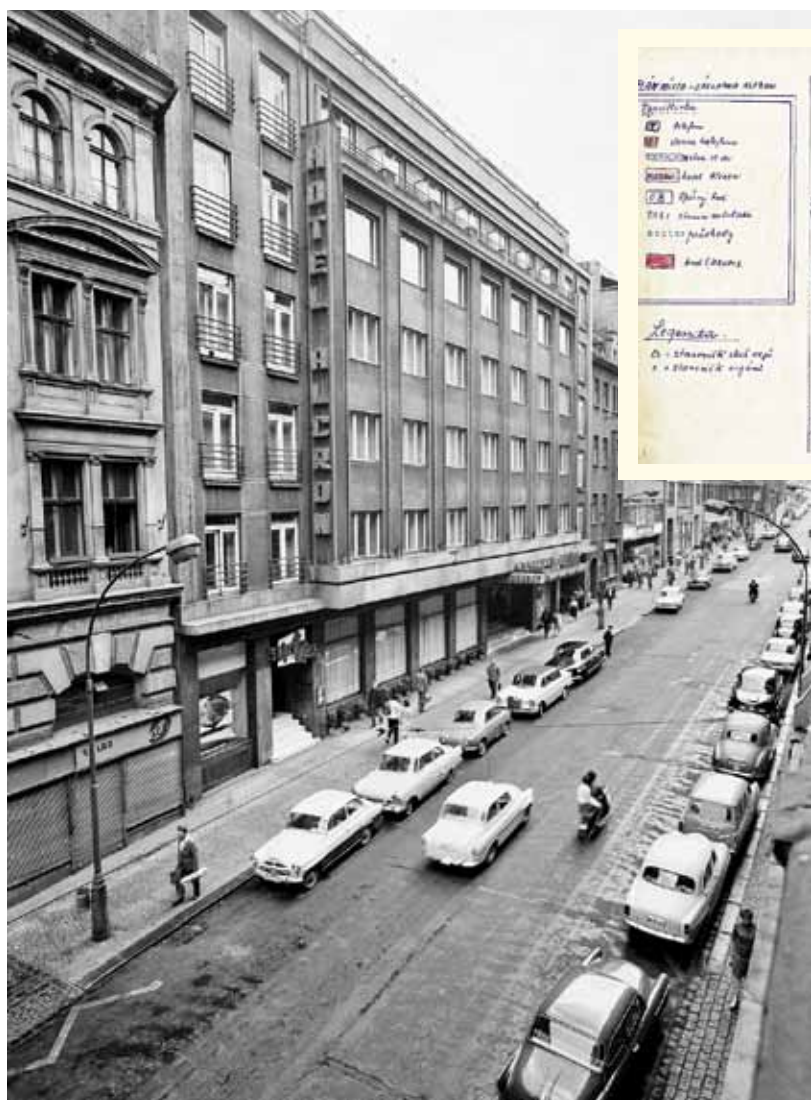

Poté, co bylo jasné, že Adolfa Opela do Prahy doprovodí Ingeborg Bachmannová, požádal dne 13. ledna 1964 Svaz čs. spisovatelů, aby jeho již objednaný pokoj změnil na dvoulůžkový

Foto: Literární archiv Památníku národního písemnictví

patřili tzv. vízovní turisté z kapitalických států k cílové skupině, která byla sledována. Stejně tak byl sledován ten československý občan, který udržoval styky se západními občany nebo institucemi. Jako tzv. nepřátelská osoba byl označován mimo jiné ten, kdo bez dovolení opustil republiku nebo zůstal v zahraničí. Přes odstrašující účinek, který tato praxe měla, se po roce 1963, kdy se pootevřely hranice, rozhodlo mnoho československých občanů pro útek na Západ.

- 6 V oblasti literatury hrálo důležitou roli založení časopisu *Světová literatura* v roce 1956, který československým čtenářům představoval moderní literaturu mj. z Ameriky, Francie a západního Německa. Už v roce 1961 v něm vyšla báseň Ingeborg Bachmannové *Vylož mi, láska*.
- 7 Dopis Rakouské společnosti pro literaturu z 5. 12. 1963 adresovaný Svazu čs. spisovatelů v Praze. Opakovaná prosba následovala v dopise z 30. 12. 1963, který zaslal Svazu čs. spisovatelů do Prahy Adolf Opel. Souhlas mu byl telegrafován 7. 1. 1964. Originály archiválií jsou uloženy v *Literárním archivu Památníku národního písemnictví* (dále jen LA PNP), f. Svaz československých spisovatelů (dále jen f. SČS), k. 397. Můj dík patří vedoucímu Literárního archivu PNP PhDr. Tomáši Pavlíčkovi, Ph.D., za zpřístupnění tohoto fondu a kurátorovi PhDr. Miloši Sládkovi, Ph.D., za vyhledání konkrétních materiálů.
- 8 OPEL, Adolf: *„Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...“*, s. 34. Ingeborg Bachmannová přijala – v době osobní krize, která měla vliv i na její spisovatelskou činnost – pozvání Fordovy nadace (Ford Foundation), která zvala umělce z celého světa k jednoročnímu pobytu, a žila v Berlíně od dubna 1963 do roku 1965.
- 9 Tamtéž, s. 37: *Když jsme vystoupili v Praze, byla třeskutá zima, dech zamrzal – ale v hotelu Alcron blízko Václavského náměstí čekal příjemně vytopený pokoj. Ještě z Berlína jsem telegrafoval na Svaz spisovatelů, že to má být pokoj dvoulůžkový* (všechny citace z němčiny v tomto článku přeložila autorka). Telegram adresovaný Svazu československých spisovatelů z 13. 1. 1964 s prosbou o rezervaci dvoulůžkového pokoje v hotelu Alcron se dochoval v LA PNP, f. SČS, k. 397.
- 10 Vyplývá to z objektového svazku vedeného k hotelu Alcron. ABS, f. IV. správa SNB – Správa sledování (A 25), inv. j. 629, svazek kr. jm. Alcron, r. č. 9088, a. č. 48915, Propůjčený byt (PB) Praha 2, Štěpánská 36.

Plánek okolí hotelu Alcron pro potřebu sledování hostů z dvou základů umístěných v domě čp. 631/51 (dům vlevo vedle hotelu, označen jako opěrný bod) a čp. 625/41 (přízemní místnost sloužící jako základna v protější domě)
Foto: ABS

Hotel Alcron v roce 1963, pohled ve směru od Václavského náměstí. V domě vlevo od hotelu (se staženými roletami v přízemí) byla zřízena operativní základna StB, tzv. opěrný bod.
ČTK/Jovan Dezort

K přímé konfrontaci Opela a Bachmannové s tajnou policií, která by byla nějakým způsobem doložena v dostupném archívním materiálu, však nedošlo, což si lze vysvětlit i tím, že šlo o turistickou návštěvu.

Pražský týden

První cestu do Prahy (16.–23. ledna 1964) plánoval Adolf Opel jako studijní a kulturní pobyt, během kterého se po-

dle vlastního vyjádření chtěl seznámit s českými spisovateli, dramatiky a nakladateli. Zamýšlel navštívit pražský Filmový archiv – měl v úmyslu v něm najít a zhlédnout dochované kopie filmů rakouského režiséra G. W. Pabsta,¹¹ zvláště pak detektivní příběh *Případ Molander* (Der Fall Molander), natáčený v Praze od srpna 1944 a po roce 1945 považovaný za ztracený. Do Filmového archivu se spolu s Ingeborg Bachmannovou vydali, ale o ztraceném filmu

nikdo nic nevěděl. Zhlédli tam alespoň projekci filmu Vojtěcha Jasného *Až přijde kocour*, z něhož byli nadšeni. Jinak jim na kulturu mnoho času nezbylo, omezili se na návštěvu Laterny magiky a šli do kina na Pasolinioho snímek *Mamma Roma*. Vzhledem k mrazivému počasí a k tomu, že Ingeborg Bachmannová se po zdravotní stránce necítila nejlépe (jednou dokonce museli vyhledat lékařskou pohotovost na blížejší nejménovanou poliklinice), strá-

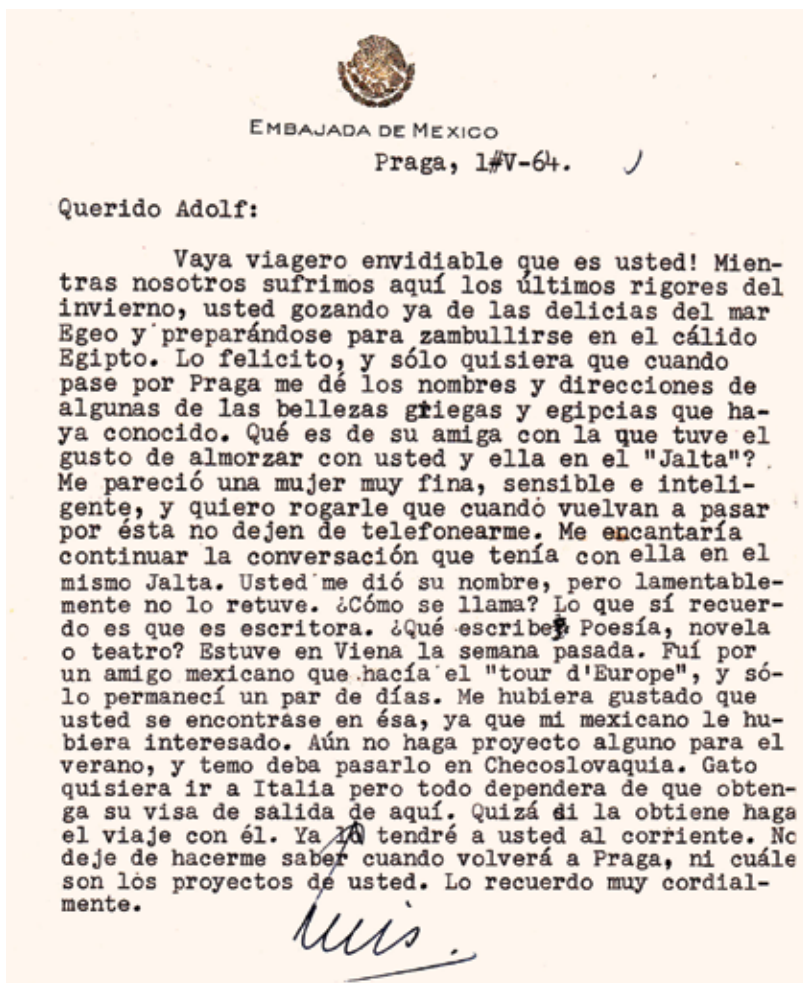
¹¹ Georg Wilhelm Pabst (1885–1967), rodák z Roudnice nad Labem, byl známý rakouský filmový režisér, během 2. světové války pracující v barrandovských ateliérech, mimo jiné i s Otakarem Vávrou.

vili značnou část pobytu v útulných hotelových prostorách.

Jako velký zážitek líčí Adolf Opel ve svých vzpomínkách jeden zvláštní večer. Spolu s Ingeborg Bachmannovou navštívili luxusní restauraci Opera-grill,¹² kam je pozval tajemník mexické ambasády v Praze Luis Gómez-Luna (vyhledat ho v Praze doporučil Opelovi jeho známý, mexický diplomat v Berlíně). Kromě nich tam byla přítomna i skupina mexických a kubánských studentů. Po večeři je dotyčný tajemník pozval na improvizovaný večírek do svého bytu v ulici Na Špejcharu 291/3 na Letné. Ingeborg Bachmannová se ho ale odmítla zúčastnit a vrátila se na pokoj do hotelu. Adolf Opel pozvání šarmantního hostitele přijal. Rušná zábava trvala až do ranních hodin.¹³

Mexický diplomat Luis Gómez-Luna (nar. 3. 12. 1919) byl krátce po svém příjezdu do Prahy 30. dubna 1962 podchyten Státní bezpečností, která na něj vedla od 26. května 1962 pozorovací svazek pod krycím jménem „Labut“.¹⁴ Zpočátku pracoval jako druhý tajemník mexického velvyslanectví v Praze. Tajná policie začala se systematickým sběrem informací o jeho životě. Spadal do kategorie „rozpracovávaných osob“ a součástí sledování byla i dokumentace jeho eventuálních „protistátních aktivit“.¹⁵

Luis Gómez-Luna přešel do Prahy z mexického velvyslanectví ve Varšavě, proto si StB vyžádala jeho svazek od svých „polských přátel“.¹⁶ Pár týdnů poté sděluje agent „Ivan“ (osobu se nepodařilo ztotožnit), že s Gómezem-Lunou je to obtížné, vyhýbá se politickým rozhovorům a k úřadu

Vizitka Luise Gómeze-Luny a jeho dopis Adolfo Opelovi z 1. května 1964, v němž vzpomíná na jejich setkání v Praze a ptá se ho, jak se jmenuje ona „noblešní, citlivá a inteligentní žena“, která byla s ním, a jaký druh literatury píše

Foto: archiv Adolfa Opela

12 Restaurace, provozovaná podnikem Restaurace a jídelny (RaJ), se nacházela v Divadelní ulici v Praze 1. Podle vzpomínky publicisty, textaře a gurmána Vladimíra Poštulky byl podnik *suverénně nejlepší v Československu*. V. Poštulka v rozhovoru pro časopis Reflex (2013, č. 10) též uvedl, že restauraci *provozovala StB a chodili do ní cizinci žijící v Praze, zejména diplomati. Odposlouchávací zařízení byla všude...* Citace převzata z www.reflex.cz/clanek/zajímavosti/49770/labuznik-vladimir-postulka-v-ceskych-televizich-vari-amateri.html (citováno k 20. 6. 2015).

13 OPEL, Adolf: „*Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...*“, s. 43: *Okolnosti mne však donutily, že jsem musel zůstat přes noc. Sehnat v noční Praze taxi bylo vyloučeno - a alkohol tekl plným proudem, takže i těch pár hostů, kteří tu byli autem, dalo přednost noclehu v Luisově prostorném bytě.*

14 ABS, f. Agenturní svazky - Centrála (dále jen MV-TS), sv. a. č. 577971, krycí jméno „Labut“.

15 Jako hlavní zdroj poznatků sloužili nasazení agenti, sledování osob, použití operativní techniky, tajná kontrola korespondence, ale i veřejně přístupné zdroje. KOUDELKA, František: *Státní bezpečnost*, s. 65–67.

16 ABS, f. MV-TS, sv. a. č. 577971, krycí jméno „Labut“. Dotaz byl adresován polskému ministerstvu vnitra 21. 5. 1962. Odpověď polské

Interiér restaurace Opera-grill na dobové pohlednici

Foto: archiv autorky

mexické ambasády chová nenávistný vztah. Zpráva agenta „Felixe“ (Felix Cortés Camarillo, nar. 7. 1. 1942, reg. č. 21868; další krycí jméno „Fetiš“, reg. č. 45018) shrnula poznatky o dosavadních působitích Gómeze-Luny, další zjištění ohledně jeho vztahů v pražských homosexuálních uměleckých kruzích a také různé kompromitující výpovědi.¹⁷

Nový československý trestní zákoník z roku 1961 již homosexuální vztahy mezi dospělými osobami sice nesankcionoval (trestné zůstaly vztahy s osobami mladšími osmnácti let a styk za úplatu), přesto byl pro tuto

skupinu obyvatel důstojný život na veřejnosti nemyslitelný.¹⁸ Homosexuálové, kteří se museli bát, že budou veřejně „odhaleni“, byli jednou z cílových skupin, v nichž StB hledala nové spolupracovníky.

StB soustředila svá pozorování na sexuální vztahy a kontakty diplomata Gómeze-Luny. V březnu 1963 shromáždila kompromitující výpovědi svědků, například sousedů: *...navštěvuje [ho] v průměru třikrát do týdne mnoho 15-20letých chlapců, vesměs chuligánů, Čechů a arabských studentů, kteří v bytě Gómeze-Luny spolu s ním pořádají dlouho do noci, často až do rána, tako-*

*vé orgie, že [...] vůbec nemohou spát.*¹⁹ Agent „Romeo“ (Jaroslav Toť, nar. 5. 2. 1935, reg. č. 4170, 21275) v dubnu 1963 podal zprávu o tom, že je pozván na jedno ze setkání „pohlavně úchylných“ osob u Gómeze-Luny. Byl úkolován, aby se večírku zúčastnil, pokusil se identifikovat přítomné osoby, popřípadě vyzvědět, zda tam nechodí i mladiství, a zjistit názory a téma debat, které tam budou event. hovořeny.²⁰ V následujících týdnech si StB udělala přehled o všech sexuálních kontaktech (se jmény a adresami), které Gómez-Luna v Praze navázal. K tomu přibýly poznatky o jeho příjmech a výdajích stejně jako o jeho vyjádřeních k politické situaci. Celé diplomatovo okolí (až po uklízečku a řidiče) bylo prověřeno stran případných slabin. Netrvalo dlouho a Luis Gómez-Luna ztratil po blíže neurčeném skandálním případě svou pozici na velvyslanectví a v srpnu 1964 byl přeložen do Finska; nedlouho poté se vrátil do Mexika.²¹

Nečekaná noční návštěva

Mezi hosty onoho večírku, na který Gómez-Luna pozval Adolfa Opela, byl i mladý mexický student, přítomný už během večere v Opera-grillu. Jak se dozvěděl, že Ingeborg Bachmannová je v době večírku sama v pokoji hotelu Alcron, není známo, protože Opel s ním o tom nehovořil. Pravděpodobně vyslechl Opelův hovor na toto téma s Gómezem-Lunou. Následně dotyčný opustil Lunův byt a vydal se do hotelu.

tajné služby byla do svazku založena 12. 7. 1962. Vyplývá z ní, že Gómez-Luna od 13. 6. 1958 do 13. 11. 1960 pracoval v Polsku jako jediný mexický diplomat. Měl odmítavý postoj ke Spojeným státům americkým a kriticky se vyjadřoval o aktivitách papeže a roli církve. Obširně se věnoval svým soukromým záležitostem a pokoušel se přilepšit si k platu směnou dolarů na černém trhu. Kromě toho navázal velké množství osobních kontaktů. Byl homosexuál, chodil rád do restaurací a vícekrát řídil auto pod vlivem alkoholu.

17 Tamtéž, záznam z 21. 6. 1962. Když Gómez-Luna se studenty navštívil mexického spisovatele Rafaela Solanu, jenž v květnu 1962 pobýval v Praze, o svém nadřazeném se prý vyjádřil slovy: *Co mám dělat, je to blbec, ale tady jde o moji kariéru.*

18 SCHINDLER, Franz: Život homosexuálních mužů za socialismu. In: HIML, Pavel – SEIDL, Jan – SCHINDLER, Franz (eds): *„Miluji tvory svého pohlaví“. Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí.* Argo, Praha 2013, s. 271–386. Autor cituje homosexuálního muže, který zrušení trestnosti homosexuálního chování v roce 1961 komentoval takto: *Co se týče pohledu (společnosti) na teplý, tak to zůstalo stejné, to bylo pořád urážlivé.*

19 Šlo o oznámení manželky rady jugoslávského velvyslanectví Sveteho, který bydlel v bytě pod ním. ABS, f. MV-TS, sv. a. č. 577971, krycí jméno „Labuť“, záznam z 12. 3. 1963.

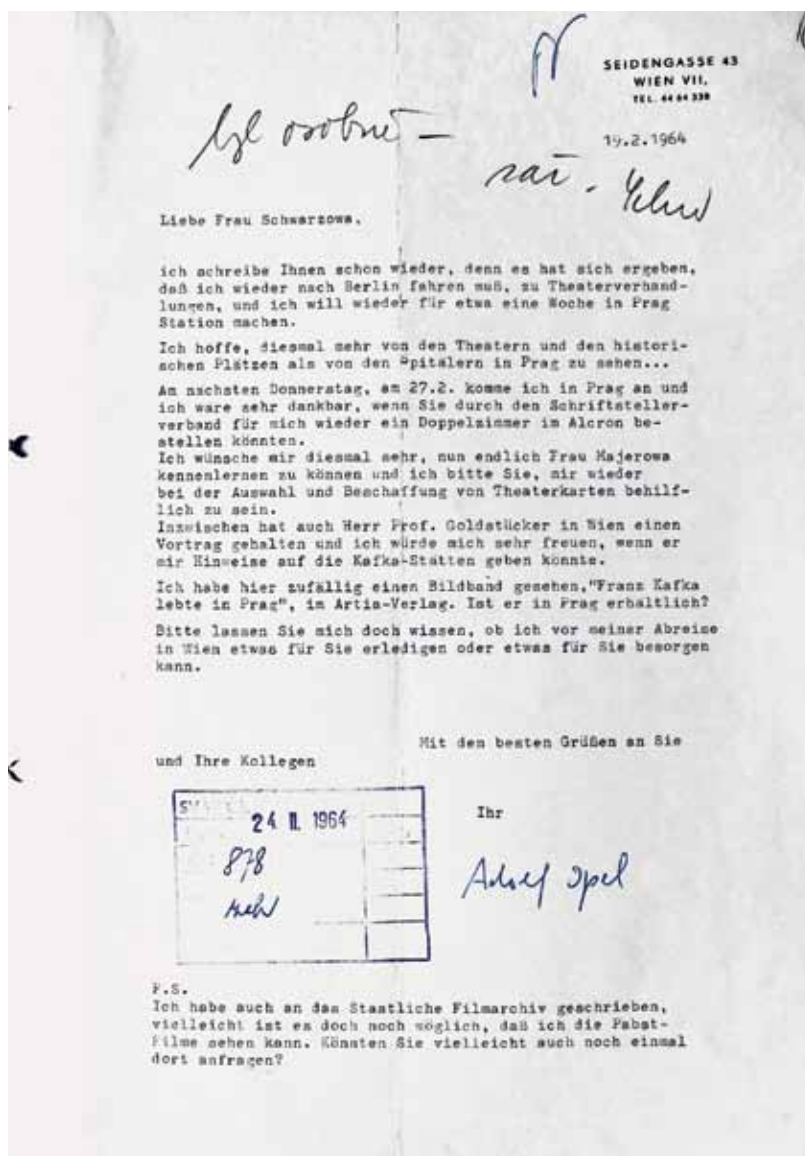
20 Tamtéž, záznam z 9. 4. 1963.

21 OPEL, Adolf: *„Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...“*, s. 48.

Na recepci se oháněl Opelovým jménem a přiměl recepčního, aby mu vydal klíč od pokoje. Ten si poté odemkl a vešel dovnitř. Ingeborg Bachmannová už spala. Když se probudila, zjistila, že v pokoji je někdo cizí. Neznámý se choval tak, jako by měl přirozené právo v pokoji být. Prohlásil, že přišel z pověření Adolfa Opela (což byla lež), který ho tam měl poslat, protože on sám nemohl přijít. *Měl v úmyslu tady přenocovat.*²² Teprve když se Bachmannové podařilo zapříst italsko-španělský rozhovor, neznámý se představil, ale pouze křestním jménem: Abelardo. Vyprávěl jí svůj životní příběh a tak uplynul zbytek noci. Když se ráno Adolf Opel vrátil na pokoj, byl už Abelardo pryč a Ingeborg Bachmannová byla bohatší o jednu *veselou historku*.²³

To, že Adolf Opel o Abelardovi už nikdy neslyšel, nepřekvapuje – šlo o agenta československé Státní bezpečnosti. Zda jeho vyprávění, které Ingeborg Bachmannová tu noc vyslechla, bylo pravdivé, zůstává zatím nejasné. Dochovaná svazková agenda naproti tomu dovoluje tohoto mladého Mexičana identifikovat (viz samostatný medailon na konci článku).

Když Ingeborg Bachmannová kladla v Praze kytici na hrob Franze Kafky, křupal jí pod nohama led.²⁴ *Kniha musí být sekerou na zamrzlé moře v nás*, napsal Kafka v roce 1904.²⁵ Šedesát let poté píše Ingeborg Bachmannová pod dojmem své první cesty do Prahy: *Pod pukajícími bloky mojí, také mojí řeky / proudí ven vysvobozená voda.*²⁶ Politická realita byla však od pukání ledů mezi mocenskými bloky hodně vzdálená. Jen několik dnů poté, co se Adolf Opel a Ingeborg Bachmannová vrátili ze své první cesty do Prahy, dne

Dopis Adolfa Opela z 19. února 1964, adresovaný Svazu čs. spisovatelů před jeho druhou pražskou návštěvou. Vyjadřuje v něm přání uskutečnit všechny plány, k nimž nedošlo během první cesty – schůzku se spisovatelkou Marií Majerovou, návštěvu divadla a bádání ve Filmovém archivu nad dílem režiséra Pabsta. Foto: Literární archiv Památníku národního písemnictví

22 *Než mohla Ingeborg Bachmannová nějak zareagovat, Mexičan před ní poklekl, sepal ruce a zapřísahal jí, aby se mu jen jedinkrát ukázala nahá. V tom okamžiku jí hlavou bleskla myšlenka, že má co do činění s bláznem. Jít k telefonu, aby zavolala o pomoc, nepřicházelo v úvahu. Hlavně ho zbytečně nedráždit... Musela se pokusit získat čas. Tamtéž, s. 43-45.*

23 Tamtéž, s. 47: *Nakonec jsme se shodli, že to byla jen veselá historka.*

24 Tamtéž, s. 40. *Přesto trvala na tom, že musí položit květiny na Kafkův hrob, ve velkém spěchu, běžíc jakoby přes ledové kry, zatímco u brány od centra města dosti vzdáleného hřbitova čekalo naše taxi, aby nás hned odvezlo zpět (do centra – pozn. aut.), na jistou půdu. Kafkův hrob je na Novém židovském hřbitově v Praze-Žižkově.*

25 Citát *Ein Buch muss die Axt sein für das gefrorene Meer in uns* v dopise Franze Kafky příteli Oskaru Pollakovi z 27. 1. 1904. KAFKA, Franz: *Briefe 1900-1912* (Kritische Ausgabe, ed. KOCH, Hans-Gerd). S. Fischer, Frankfurt am Main 1999.

26 *Báseň Prag Jänner 64.* Otištěna ve sbírce BACHMANN, Ingeborg: *Sämtliche Gedichte*. 4. vyd. Piper, München 2001.

27. ledna 1964, sepsal vedoucí zahraňničního oddělení Svazu československých spisovatelů Petr Pujman zprávu, v níž kriticky shrnul Opelovo chování: *Na doporučení Rakouské společnosti pro literaturu (dr. W. Kraus) rezervovali jsme pro A. Opela, který měl přijet do Prahy, aby zde pátral po kopiích Pabstových filmů, pokoj v hotelu Alcron, což jsme oznámili telegraficky do Záp[adního] Berlína. Nato nás A. Opel požádal rovněž telegraficky, abychom objednávku změnili na dvoulůžkový pokoj.*

Po svém příjezdu nás Opel navštívil, zprostředkovali jsme mu telef[onicky] několik schůzek a opatřili různé informace. Opel je mladý člověk, který pracuje na disertační práci o W. Pabstovi. Požádal nás o obstarání vstupenek do divadla, a to po dvou kusech, neboť měl s sebou společníci. Zároveň projevil zájem o setkání s nár[odní] umělkyní M. Majerovou.²⁷ Pro vstupenky měl zajít v sobotu kolem poledne, dostavil se však až po úředních hodinách, lístky měl v klubu. Od té doby se p. Opel neobjevil, přestože jsme schůzku se s[oudruzkou] Majerovou smluvili na pondělí 20. 1., a ozval se až telefonicky ve čtvrtek 22. 1., kdy odjížděl, a omlouval se „bolestí hlavy“.

Při vhodné příležitosti se o jeho chování zmíníme dr. Kraustovi, na jehož doporučení jsme p. Opela přijali.²⁸

Podruhé v Praze

Během příprav na druhou cestu do Prahy (27. února – 4. března 1964) psal Adolf Opel na adresu Svazu čs. spisovatelů v omluvném tónu: *Doufám, že tentokrát uvidím z divadel a historických míst více než z pražských nemocnic [...] Příští čtvrtek, 27. 2., přijedu do Prahy a byl bych vám vděčný, kdybyste pro mne prostřednictvím Svazu spisovatelů mohli zas objednat dvoulůžkový pokoj v Alcronu.²⁹ V hotelu však byly všechny pokoje zadány – Ingeborg Bachmannová a Adolf Opel se proto v nouzi ubytovali v nevytopeném hotelu Esplanade; naštěstí se však po dvou dnech mohli přestěhovat do hotelu Jalta přímo na Václavském náměstí. Bližší program jejich druhé pražské návštěvy neznáme: sešli se opět se svým známým Gómezem-Lunou, navazovali kontakty, navštívili Svaz čs. spisovatelů. Stručně řečeno, užívali jak klidu a odpočinku ve městě, kde je nikdo neznal, tak společenského života.*

V úterý 3. března 1964 se setkali s Gustavem Janouchem, který znal Franze Kafku.³⁰ Kontakt jim zprostředkovali Janouchovi přátelé, mladí švýcarští manželé Hellmuth a Marianne Grothovi; Adolf Opel se s nimi seznámil v předešlém roce na řeckém

ostrově Lesbos, kde pracovali jako učitelé jazyků. Opel musel předložit polovinu jistého dopisu, který mu Grothovi předali, protože Janouch si chtěl být jistý, že nejde o špiony nebo západní agenty.³¹ Opelovi pak předal rukopis své knihy o Kafkovi, která měla vyjít v Rakousku.³² Ingeborg Bachmannová toto *bombastické tajňůstkařen*³³ špatně snášela. Její rozladění bylo oprávněné: jméno Gustava Janoucha se už v roce 1946 objevuje ve spisech tajné policie pod krycím jménem „Svěrák“.³⁴ Osobní svazek Janoucha jako spolupracovníka (pod krycím jménem „Růžek“) vedla Státní bezpečnost až do roku 1962.³⁵ S Janouchem podnikli týž den i krátkou procházku po pražských stopách Franze Kafky. Ve středu 4. března 1964 se Adolf Opel s Ingeborg Bachmannovou rozhodli vrátit zpět do Berlína.

Obě výpravy do Prahy, ačkoli trvaly jen několik dnů, zanechaly v básnířce Bachmannové hluboké dojmy. V dopise svému tehdejšímu německému nakladateli Piperovi napsala, že do antologie jejích básní, připravované tehdy v Praze, se musí zařadit skladba *Čechy leží u moře (Böhmen liegt an Meer): Na tom mi opravdu záleží, z naprosto sentimentálních důvodů, protože v Praze jsem zase začala psát*. Dodala také, že honorář chce vyplatit v ko-

27 Vyhledat Marii Majerovou (1882–1967), levicovou novinářku a spisovatelku, doporučil Opelovi jeho přítel, vídeňský expresionistický dramatik Franz Theodor Csokor (1885–1969). Není vyloučeno, že ho zajímalo i její novinářské působení v redakci *Dělnických listů* ve Vídni v letech 1904–1906.

28 LA PNP, f. SČS, k. 424, Zpráva o pobytu Adolfa Opela v Praze ve dnech 15.–22. 1. 1964. V titulu zprávy i v jejím textu je chyba v datu, protože „čtvrtek 22. 1.“ byl ve skutečnosti „čtvrtek 23. 1.“

29 Tamtéž, Dopis Adolfa Opela Svazu čs. spisovatelů z 19. 2. 1964; v originále německy.

30 Gustav Janouch (1903–1968), hudebník, publicista a spisovatel. S Kafkou se jako syn jeho spolupracovníka seznámil ve svých 17 letech, později o tom napsal světoznámou a kontroverzní knihu *Gespräche mit Kafka* (S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1951, v přepracovaném vydání 1968; česky vyšla jako *Hovory s Kafkou* až roku 2009 v nakladatelství Torst), jíž je vytykáno, že nezachycuje autentické Kafkovy výroky, ale je smyšlenou kompilací autora.

31 Šlo o dopis z 1. 6. 1963, který Gustav Janouch předtím zaslal manželům Grothovým.

32 Kniha vyšla pod názvem *Franz Kafka und seine Welt* v nakladatelství Hans Deutsch Verlag ve Vídni roku 1965. Po konferenci o Kafkovi, pořádané 27.–28. 5. 1963 na zámku v Liblicích, a po pražské kafkovské výstavě, slavnostně otevřené 23. 6. 1964, vedla mezinárodní diskuse o Kafkově díle také k debatě o prohloubení kulturní spolupráce mezi Východem a Západem a ke kritice politických poměrů v Československu.

33 OPEL, Adolf: „Wo mir das Lachen zurückgekommen ist...“, s. 64.

34 ABS, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z), sign. Z-10-10, s. 101–105, záznam z 14. 1. 1946. Dvojnásobnou osobnost Gustava Janoucha popisuje Josef Čermák v knize *Franz Kafka. Výmysly a mystifikace*. Gutenberg, Praha 2005.

35 ABS, záznam v Archivním protokolu agenturních svazků a map vlastnoručních zpráv spolupracovníků (1. zvláštní odbor MV). Dne 2. 4. 1962 byl osobní svazek „Růžek“ spolu s „třemi mapami vlastnoručních zpráv“ uzavřen a převeden do archivu a 4. 6. 1984 skartován.

runách, neboť do Prahy určitě ještě někdy pojede.³⁶

Její básně s pražskou tematikou vypovídají o nadějích, které se v ní probudily, ale také o jejím vystřízlivění po návštěvě Prahy. V pochmurné předtuše tehdy v básni *Enigma* napsala: *Už nikdy nebude jaro*.³⁷

A opravdu, očekávání Pražského jara odvál, ještě než mohlo roku 1968 způsobit tání ledů, studený vítr vanoucí z Ruska. Konce doby ledové v Praze se Ingeborg Bachmannová nedožila. Zemřela 17. října 1973 v Římě - v plamenech.

Závěrem

Na počátku tohoto článku nestála práce s písemnými prameny (např. studium archivních materiálů ke zvolenému tématu), jak bývá obvyklé, ale zpráva dobového svědka (rakouského publicisty a spisovatele Adolfa Opela), která pak byla dokumentována dostupnými archiváliemi.

Obtíže, které čekají na badatele při práci s materiály StB, jsou obecně známy, vždy jde jen o výsek ze skutečnosti, který je nutno hodnotit s kritickým odstupem. Avšak protože k osobám zmiňovaným v Opelových vzpomínkách (Gómez-Luna, Abelardo) se dochoval zajímavý materiál, stálo za to tyto dokumenty prezentovat.

Otevřená přesto zůstává otázka, co všechno Státní bezpečnost o pobytu obou literátů věděla. Skutečnost, že prostudované archivní materiály nemají žádnou přímou souvislost s Adolfem Opem nebo Ingeborg Bachmannovou, neznamená, že nějaká taková dokumentace nebyla v té době pořízena. Nedošlo k politickému střetu (jako tomu bylo např. při návštěvě Allena Ginsberga v Praze), zvláště když obě jejich pražské cesty - podle Opelo-

Vlastnoruční potvrzení o přijetí honoráře za spolupráci s tajnou policií sloužilo i jako kompromitující materiál na agenta Foto: ABS

va sdělení - byly vysloveně soukromé povahy a Ingeborg Bachmannová tu první, ze zdravotních důvodů, strávila převážně v hotelovém pokoji.

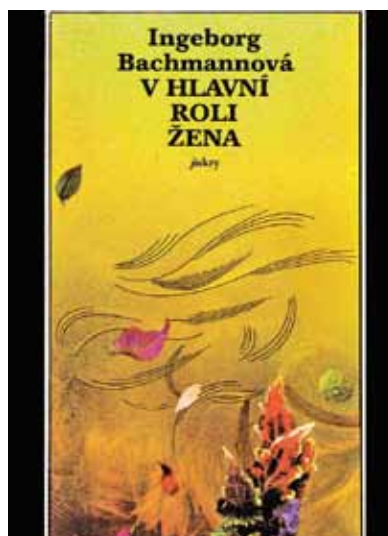
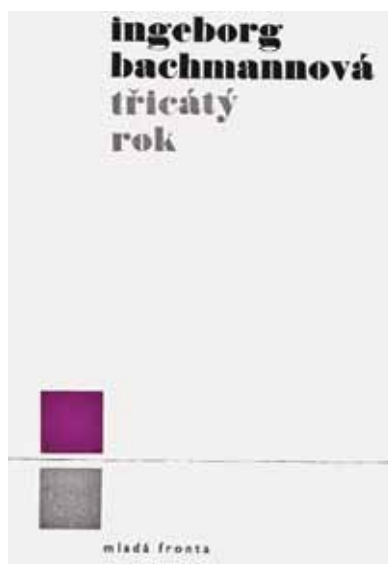
Článek popisuje cesty rakouských intelektuálů do ČSSR a události s nimi spojené v celkovém kontextu studené války, který ozřejmuje průběh, motivy a pozadí jejich návštěv Prahy. Není pochyb o tom, že způsob a rozsah sledování občanů na Východě a Západě se nemožno srovnávat. Záměrem tohoto příspěvku bylo přiblížit ovzduší panující tehdy v Evropě, zachytit atmosféru vzájemné nedůvěry, vykreslování obrazů nepřítelů na obou stranách. Tajné služby - na Východě i Západě - na tom měly významný podíl. Spolková vláda se musela v 50. letech zavázat k těsné spolupráci se západními vítěznými mocnostmi. Spojené státy pověřily už rok před vznikem západního Německa (1949) Reinharda Gehlena, bývalého plukovníka říšské vojenské rozvědky Fremde Heere Ost, aby vybudoval německou zpravodajskou službu,

přeměněnou roku 1956 na dnešní BND (Bundesnachrichtendienst, Spolková zpravodajská služba). Legislativní základ pro odposlechy lidí, jejich sledování a kontrolu poskytly smlouvy mezi NSR a západními Spojenci, tzv. Westverträge; poté, co v květnu 1955 vstoupily v platnost, byl zrušen okupační statut západního Německa. Suverenita státu jimi však byla výrazně omezena, obsahovaly výhradu sledování občanů a výhradu tajných služeb.

Pod dojmem znovu ožívajících nacionálně socialistických sil v Evropě (Salazar v Portugalsku, Franco ve Španělsku, bývalí přísluhovači SS ve vrcholných pozicích v NSR) se mnoho intelektuálů rozhodlo osobně se seznámit s komunistickými zeměmi. Toho, že je komunismus totalitní systémem, si většina západních levicových intelektuálů v polovině 60. let byla vědoma. Přesto chtěli kulturní život na Východě poznat na vlastní oči. Takový charakter měla i cesta Ingeborg Bachmannové a Adolfa Opela.

36 Dopis z 12. 12. 1965 citován v knize SCHLINSOG, Elke: *Berliner Zufälle. Ingeborg Bachmanns „Todesarten“-Projekt*. Königshausen & Neumann, Würzburg 2005, s. 178. O chystaném českém výboru z její poezie se nepodařilo zjistit bližší informace. V nakladatelství Mladá fronta vyšel roku 1965 pouze soubor povídek *Třicátý rok*. Bachmannová plánovala vydat se do Prahy na pár dnů znovu v září 1965 (BACHMANN, Ingeborg - HENZE, Hans Werner: *Briefe einer Freundschaft* (ed. HÖLLER, Hans). Piper, München 2004, s. 268); nevíme však, zda se její cesta uskutečnila.

37 Báseň *Enigma*. Otištěna in BACHMANN, Ingeborg: *Sämtliche Gedichte*, s. 181.

■ Ingeborg Bachmannová

Narozena 25. června 1926 v Klagenfurtu v rakouských Korutanech. Jedna z nejznámějších německojazyčných spisovatelek 20. století. Lyrička, prozaička, esejistka. Držitelka mnoha literárních cen (Cena Georga Büchnera, Cena Antona Wildganse, Velká Rakouská státní cena). Na Filozofické fakultě Univerzity Vídeň obhájila roku 1949 disertační práci nazvanou *Die kritische Aufnahme der Existenzialphilosophie Martin Heideggers*. Od roku 1952 členka literární Skupiny 47 (Gruppe 47), do níž patřili mimo jiné Heinrich Böll, Günter Grass a Hans Magnus Enzensberger.

Básnické sbírky *Die gestundete Zeit* (Načasovaný čas) z roku 1953 a *Anrufung des Großen Bären* (Vzývání Velkého medvěda), vyd. 1956, představují lyriku, v níž se prolíná tradiční forma s moderními tóny. Zatímco její povídky dodržují tradiční žánrové schéma, v románu *Malina* (*Malina*, 1971) zvolila Bachmannová neobvyklou vyprávěcí strukturu, propojující různé žánry. Román dnes patří do klasického fondu literatury německých zemí.

Ukázky z jejího básnického díla (prvním překladatelem do češtiny byl Ludvík Kundera) vycházely v Československu od roku 1959 v literárních časopisech *Květen* a *Host do domu*. V časopise *Světová literatura* byla roku 1961 otištěna ukázka z její tvorby spolu s básněmi Hanse Magnuse Enzensbergera, Paula Celana, Nelly Sachsové a dalších. V roce 1965 jí vyšla česká kniha povídek *Třicátý rok* (*Das dreißigste Jahr*, 1961), 1969 text rozhlasové hry *Dobrý Bůh z Manhattanu* (*Der gute Gott von Manhattan*, 1957), 1975 povídka *Tři cesty k jezeru* (*Drei Wege zum See*, 1972), 1982 kniha šesti povídek *V hlavní roli žena* (*Simultan*, 1972), 1996 román *Malina* (*Malina*, 1971), 1997 obsáhlý výběr z poezie *Básně*, 2000 antologie povídek *Tři cesty k jezeru* a v letech 2009–2010 dvoudílný výběr z esejistiky *Místo pro náhody*.

Její dvě návštěvy v Praze v roce 1964 se odrazily v některých pozdních básních. Za jejího života neotištěné básně jako *Wenzelsplatz* (Václavské náměstí), *Jüdischer Friedhof* (Židovský hřbitov), *Poliklinik Prag* (Poliklinika Praha) a *Heimkehr über Prag* (Návrat domů přes Prahu) patří k nejpůsobivějším dílům z její pozůstalosti. Také ve známé básni *Böhmen liegt am Meer* (Čechy leží u moře), kterou sama autorka označila jako *dar, jenž musí předat všem, kdo nepřestali doufat v zemi zaslíbenou*, se zrcadlí její pražské zážitky, stejně jako v básních *Prag Jänner 64* (Praha, leden 64) a *Enigma*, s původním titulem *Auf der Reise nach Prag* (Na cestě do Prahy).

Po Mnichově, Curychu a Berlíně žila Ingeborg Bachmannová mnoho let v Římě. Tam 17. října 1973 ve věku pouhých 47 let zemřela na následky těžkých popálenin, které utrpěla při požáru svého bytu na Via Giulia.

Je po ní nazváno prestižní literární ocenění Ingeborg-Bachmann-Preis (Cena Ingeborg Bachmannové), které je od roku 1977 každoročně udělováno během Dnů německojazyčné literatury pořádaných v jejím rodišti Klagenfurtu.

Foto: ČTK/dpa

První české knižní vydání povídek I. Bachmannové v překladu Josefa Čermáka (1965), antologie povídek I. Bachmannové v překladu Hany Žantovské (1982) a edice básní z pozůstalosti, v níž byly poprvé zveřejněny některé „pražské“ básně I. Bachmannové (1998); obálka reprodukuje rukopis básně *Böhmen liegt am Meer*

Foto: archiv autorky

■ Abelardo Treviño

Narodil se 18. února 1942 v Monterrey v Mexiku. Měl čtyři sourozence. Jeho otec byl vyučený kovář a majitel firmy na výrobu strojních součástí. Matka byla v domácnosti. Abelardovi se podle jeho vlastních slov dostalo pokrokové výchovy. Po základní škole, třech letech středoškolského a dvou letech předuniverzitního vzdělání nastoupil v říjnu 1960 na studia v ČSSR. Po ročním přípravném kurzu češtiny studoval až do června 1963 v Praze na Vysoké škole ekonomické. Studium mu nedělalo – až na zkoušky z matematiky – větší problémy. V červnu 1963 se oženil s Kubánkou Isidorou Lourdes Gonzales Gonzalovou (nar. 1939), která studovala Evangelickou bohosloveckou fakultu v Bratislavě. Měli spolu dítě, proto bylo Abelardovi umožněno, aby přestoupil na bratislavskou Filozofickou fakultu. Na konci školního roku 1964/1965 trávila rodina dovolenou v Mexiku, kde Isidora – v té době již podruhé těhotná – zůstala u Abelardových rodičů. Sám Abelardo sice v září 1965 odjel zpět do Československa, ale ke studiu se již nevrátil s odůvodněním, že pobyt v ČSSR musí ukončit, aby mohl žít se svou rodinou v Mexiku.^a

Pro československou tajnou službu ho získal kpt. Josef Čadek, starší referent 4. oddělení 2. odboru II. správy MV, s cílem nasadit ho jako informátora mezi zahraničními studenty.^b V odůvodnění bylo uvedeno, že to je inteligentní člověk, který má jak příjemný zevnějšek, tak dobré vystupování, a je schopen si získat důvěru studentů. Pod krycím jménem „Abelardo“ (později „Domino“, „Ricardo“, též „Vynalézavý“) byl veden už od 13. 6. 1962 jako agent pověřený úkolem odhalovat a vyhodnocovat trestnou činnost zahraničních studentů v ČSSR.^c V souvislosti s tímto zadáním sledoval mimo jiné druhého tajemníka mexického velvyslanectví Luise Gómeze-Lunu.^d Současně však sám byl objektem sledování. Zpráva agenta „Felixe“ zachycuje, že Abelardo Gómeze-Lunu často navštěvoval s tím, že *spolu pak chodí na flámy*.^e Nadměrné pití, romáanky se ženami a přílišný temperament StB Abelardovi stále vyčítala – zároveň se ale vyznamenával svými aktivitami, samostatnou prací a logickým myšlením, takže se mu dostávalo zvláštní podpory.^f Dne 17. 1. 1964, krátce po „noční návštěvě“ u Ingeborg Bachmannové v hotelu Alcron,^g navrhl jeho pražský řídicí důstojník, referent 3. oddělení 7. odboru II. správy MV npor. Bohumil Lusk, předat svazek slovenským kolegům, protože Abelardo se stěhoval do Bratislavy.^h Po příchodu na Slovensko byl pověřen novými úkoly, mimo jiné několika cestami do Vídně, které podnikl v prosinci 1964 a v lednu a květnu 1965, v rámci tzv. akce SIM, spočívající v proniknutí do struktur Mezinárodní unie socialistické mládeže (IUSY) se sídlem právě v rakouském hlavním městě. To byl začátek kariéry tohoto československého agenta v zahraničí, která po jeho návratu do Mexika v roce 1966 ještě dva roky pokračovala. Slovy jeho nadřízených *byl zaměřován na plnění úkolů ve vztahu k US speciálním službám, které působí v Mexiku (konkrétně šlo o vyhledávací a typovací činnost; metodou vizuálního pozorování plnit úkoly k objektům CIA a FBI, jejich pracovníkům a pomocnému personálu)*.ⁱ Z příhraničního Monterrey se brzy přestěhoval do hlavního města Mexico City, kde pracoval jako tajemník ředitele obchodní a průmyslové školy. Kromě toho si různým způsobem přivydělával, mimo jiné i jako oficiální tlumočník československé olympijské výpravy v říjnu 1968 nebo tlumočník režiséra Jiřího Menzela a herečky Karly Chadimové na filmovém festivalu v Acapulcu. Poté, co jeho řídicí důstojník kpt. Macourek, který ho v Praze připravoval na vysazení do Mexika, emigroval na Západ, I. správa MV spolupráci s ním z obav před dekonspirací v prosinci 1968 ukončila.

Abelardo Treviño vstoupil po letech do mexické diplomacie a v době, kdy pracoval jako druhý tajemník mexického velvyslanectví ve Varšavě, byl již ve službách kubánské rozvědky DGI (Dirección General de Inteligencia). Vyplývá to z jednoho z posledních dokumentů v jeho pražském svazku, jímž je písemná žádost „kubánských přátel“ z 23. 5. 1980 o provedení lustrace jejich agenta. Nakonec dosáhl až na samou diplomatickou špičku.^l

Foto: ABS

^a ABS, f. Zpravodajská správa Generálního štábu, svazek „Vynalézavý“ (osobní svazek agenta – spolupracovníka), a. č. 153; ABS, f. Svazková agenda Hlavní správy rozvědky – Agenturní svazky (dále jen I.S-4), sv. „Ricardo“, a. č. 13197 (osobní svazek spolupracovníka; veden nejdříve pod označením „Domino“ a „Abelardo“). Částečná kopie svazku „Ricardo“ je zachována i v *Archivu Ústavu paměti národa*, f. I. správa ZNB, reg. č. 44343/000.

^b ABS, f. I.S-4, sv. „Ricardo“, a. č. 13197, záznam z 22. 5. 1962.

^c Dokumentace (zpráva kpt. Čadka o Treviňově „verbovce“) nasvědčuje dobrovolnosti Treviňovy spolupráce s StB: *Kandidát verbovky prohlásil, že bude rád, když získá nějaké zkušenosti, a rád bude se mnou spolupracovat*. Tamtéž, záznam z 13. 6. 1962.

^d ABS, f. MV-TS, sv. a. č. 577971, krycí jméno „Labuť“, záznam z 27. 11. 1962.

^e ABS, f. I.S-4, sv. „Ricardo“, a. č. 13197, záznam z 16. 10. a 27. 12. 1962 (zprávy agenta „Felixe“ o Treviňovi).

^f Tamtéž, záznam z 19. 12. 1962. Kpt. Čadek předal Abelardovi věcný dar v hodnotě 92 Kčs s odůvodněním, že *podal od svého získání více hodnotných zpráv a patří mezi obětavé spolupracovníky*.

^g O této příhodě se ve svazku nenalézá žádný dokument, což je vysvětlitelné tím, že šlo o Abelardův privátní zájem. Chybějící dokumenty však neznamenají, že žádná ústní nebo písemná zpráva o události nevznikla.

^h ABS, f. I.S-4, sv. „Ricardo“, a. č. 13197, záznam ze 17. 1. 1964.

^{ch} Tamtéž, nedatovaný shrnující záznam o činnosti agenta.

ⁱ Abelardo Treviño byl kromě jiného v letech 1995–1999 mexickým velvyslancem v Moskvě. Zemřel roku 1999 v Mexico City. Viz José Ángel Abelardo Treviño Martínez – http://de.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_%C3%81ngel_Abelardo_Trevi%C3%B1o_Mart%C3%ADnez (citováno k 20. 6. 2015).

2 ABELARDO
4 2150
Číslo: 27.11.62
st.referent

Agenturný náznak

OMEZ LUNA - 4a. Jezník mexického veľrybníctví - poznatky.

Při jedné z besed LUNA prohlásil, že je jasně, že je buržoazní, jelikož by nikdy nepracoval pro komunistický stát a že nechce aby v Mexiku byl komunismus, jelikož on je pro svobodu, které jsou jen v buržoazním státě.

Při rozhovoru v Jalisco při příležitosti oslavy mexické revoluce před 52 léty uvedl při pracovním, že propagandu není sovětské komunismu v Mexiku zneškodnit. Prohlásil, že je možné bojovat proti němu jen tím, že vláda bude pokračovat v malých revolucích, která byla v té době započata, a v celém lidě má pokračovat, že by bylo třeba provést pozemkovou reformu, snížení cen zahraničních monopolů, zvýšit mzdy a respektovat právo na stávkování. V souvislosti s tím se vyjádřil, že bude-li vláda pokračovat jako dosud, dostane se s levého středu /kde v současné době dle jeho názoru je/ ke krajní pravici.

LUNA řekl, že v Mexiku se hovoří o tom, že komunisté jsou zrádci, avšak podle jeho názoru jsou větší zrádci kapitalisté, kteří pracují s imperialisty.

Při hodnocení blokády Kuby LUNA prohlásil, že americká strana je naprosto žádná právo takto postupovat ale že by měli situaci řešit prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN.

Opatření: ABELARDO byl šikovně k zavádění politických diskusí.
Pro informaci 6. odbor - vše.

kpt. Č a d ek

Abelardo Treviño – fotografie z osobního svazku agenta

Zpráva agenta „Abelardo“ z 27. listopadu 1962 o politických názorech tajemníka mexické ambasády Gómeze-Luny

Charakteristika Abelarda Treviña, kterou v prosinci 1964 zpracoval starší referent 2. odboru 5. oddělení Krajské správy StB v Bratislavě npor. Florián Bojda

Foto: ABS

Krajská správa Ministerstva vnútra
BRATISLAVA
2. odbor, 5. oddelenie Dňa 4. decembra 1964

CHARAKTERISTIKA
spolupracovníka "ABELARDO" číslo zv. 8960

Spolupracovník "ABELARDO" vlastným menom

TREVIÑO Abelardo, nar. 18.2.1942 v Monterrey - Mexiko, mexickej štátnej príslušnosti, mexickej národnosti, bez politickej príslušnosti, ženatý, študent UK FF Br. tislava, bytom Bratislava, internát SNP, Lesná ul.

Menovaný bol získaný ku spolupráci oficiálne orgánmi MV dňa 13. júna 1962 do problematiky zahraniční študenti. Ku spolupráci bol získaný na základe dobrovoľnosti orgánmi II. správy MV v Prahe, kde tento v tej dobe študoval. Do marca 1963 menovaný spolupracoval s orgánmi MV v Prahe. Jeho hodnotenie za toto obdobie ako spolupracovníka MV je kladné. Po celú dobu tejto spolupráce sa nestalo, že by bol odmietal plniť úkoly. Zprávy, ktoré počúval boli preverované cez ďalšieho spolupracovníka a ukázali sa byť pravdivými. Spolupracovník MO hodnotí ako osobu, ktorá má plnú dôveru k orgánom MV a behom spolupráce sa tento sveroval i so svojimi osobnými problémami. Od jeho prechodu do Bratislavy, t.j. od marca 1963 bol prevzatý k obstarávaniu MO. Behom tejto doby spolupráce úkoly, ktoré mu boli ukladné dňa možnosti plnil presne. Menovaný je zameriavaný do problematiky

- 2 -

zahraniční študenti, ako i k závažným osobám z rad št. študentov. Obidvom bol využitý na pracovníkov "mexickej ambasády v Prahe. V priebehu spolupráce jak v Prahe, tak v Bratislave nebolo zistené, že by došlo k dekonspirácii spolupracovníka.

Spolupr. ešte behom svojho pobytu v Prahe v dôsledku použitia väčšieho množstva piva spôsobil v dvoch prípadoch výtržnosť, ktorá okolnosť mu bola vytknutá MO. Počas pobytu v Bratislave doposiaľ spolupracovník "ABELARDO" sa nepustil v horeuvedenom zmysle žiadneho prístupku. Menovaný je ženatý s kubánskou štátnou príslušníčkou s ktorou žije v spoločnej domácnosti v uvedenej bydlisku. Majú jedno dieťa, ktoré sa nachádza v detskej, nakoľko obeja študujú. Spolupr. v priebehu spolupráce bol niekoľkokrát ocenený za dobrú spoluprácu.

V súčasnej dobe menovaný študuje v Bratislave na FF UK.

Jedná sa o človeka inteligentného, príjemného so vzťahmi a chovania, ktorý si dokáže získať dôveru ľudí.

Vypracoval: npor. Bojda